

LA REPRESA DE LA SOCIETAT DE BIOLOGIA (1962-1967)

per J. ALSINA I BOFILL

És ben just que la sessió d'avui on hem de parlar de la segona singlada de la nostra Societat de Biologia sigui aplegada sota l'advocació de Pere Babot perquè ell fou i ha continuat essent, gairebé fins a la seva mort, el motor decisiu de la represa. I també em sembla lícit d'usar el mot "advocació", com si ens trobéssim davant el patró d'una ermita rural, perquè l'influx de Babot ens arribà més que per la materialitat de les seves passeres i de les seves telefonades, pel seu maldar immaterial, entusiasta i noblement tossut. Potser algun foraster desinformat que s'aboqués a la nostra escrostonada i repintada finestra ens diria: "Els catalans no feu més que recordar derrotes i celebrar renaixences i represes". I tindria raó, perquè el vessant decadent de la nostra història no és més que una successió de maltempsades i d'entrebancs, seguits d'una reacció sovint retardada; a vegades, abrivada; altres, ingènua i tèbia.

I ara estem recordant una caiguda i una represa. Perquè la caiguda hem de tenir-la ben present, no per pur masoquisme sinó per veure l'alçada on arribarem abans d'estimbar-nos. Fullegeu, si us vénen a mà, els disset volums de "Treballs de la Societat de Biologia de Barcelona" publicats fins el 1938; o llegiu —que us serà més fàcil— la petita història de la Societat esbossada per Oriol Casasses i la del seu suport tècnic —l'Institut de Fisiologia— que traçà Joan Barbany, publicades ambdues en el volum dels actes commemoratius del centenari de la naixença d'August Pi-Sunyer. Hi veureu que el nivell científic i l'àrea de captació de la Societat de Biologia de Barcelona foren exemplarment dignes; i que imposaven, per tant, una represa càlida, assenyada i exigent com a mi em sembla que ha estat al capdavant la que entre tots hem dut a terme.

Aquesta represa, que donà la seva primera manifestació pública el 12 de febrer de 1962, no es produí per generació espontània. De la vella Societat en quedà un record, que en l'esperit dels que hi havien col·laborat es convertia en un deure imperiós; i un president esporulat, Leandre Cervera. Així es qualificava ell mateix en la sessió tinguda a la residència de Puig i Cadafalch el 12 d'abril de 1954 en la qual Trueta, ocasionalment present, parlà del "Criteri modern sobre l'etiologia i la patologia de la poliomièlitis".

Però, Ramon Aramon burxava els biòlegs més acostats perquè tornessin a aplegar-se sota el tradicional patronatge de l'Institut d'Estudis Catalans. Hi hagué un primer intent. Uns quants ens reunírem un vespre a casa d'Agustí Mari i Guinart i hi planejàrem una actuació que no sé perquè no fruità. Fins que a les darreries de 1961 posàrem mans a l'obra. L'inspirador, Aramon; l'esperó, Babot. Jo no hi aportava gaire més que la presència indispensable d'un membre numerari de l'Institut i l'amistat amb uns quants dels que havien d'ésser els primers nous membres.

Tot seguit ens plantejàrem quins noms i cognoms adoptàvem per a l'entitat renaixent: si els vells —«Societat de Biologia de Barcelona»— o si, seguint els hàbits de les altres Filials de l'Institut, preniem el de «Societat Catalana de Biologia». I ens quedàrem amb aquest per fidelitat al nostre patró i també perquè ens il·lusionava pensar que més aviat o més tard hi col·laborarien estudiosos procedents de centres de treball de fora de Barcelona i fins i tot de fora del Principat.

Segon punt: amb qui podíem comptar? Era evident que en primer lloc havíem de pensar en els vells membres, els d'abans del 1936. Em plau de recordar els que el 1961 afortunadament encara vivien. Per ordre d'antiguitat: Lluís Sayé, Leandre Cervera, Rossend Carrasco, Miquel A. Baltà, Joan Puig-Sureda, Belarmí Rodríguez i Arias, Fèlix Fornells, Pere Domingo, Tomàs Seix, Jaume Suñer i Pi, Alfons Trias i Maxenchs, Antoni Trias i Pujol, Jaume Pi-Sunyer i Bayo, Montserrat Farran, Jaume Raventós i Pijoan, Benet Oliver i Suñer, Enric Fernández i Pellicer, Jaume Noguer i Morer, Xavier Farrerons, Cèsar Pi-Sunyer, Agustí Amell, Albert Folch, Josep Grifols, Cristià Cortès, Pau Cartaña, Ramon Cullell, Salvador Gil-Vernet, Antoni Puigvert, Jordi Folch i Pi, Antoni Oriol i Anguera i Eduard Pons i Tortella. Total, 31 membres, si no n'he oblidat cap; molts dels quals, però, vivien i treballaven fora de la nostra terra, i d'altres —com Cervera, Puig-Sureda i Grifols— es trobaven en condicions físiques totalment invalidants.

Resultava evident que eren massa pocs i menys encara els que podien aportar una col·laboració activa. Calia eixamplar la base convocant aquells companys dels quals suposàvem, amb fonament, que podien sintonitzar amb el nostre propòsit i que tenien possibilitats d'enriquir-lo. I contactàrem amb uns quants. Pocs, individualment; els més passaren pel meu despatx en grups no superiors a quinze per tal d'esquivar les fantasmes —però ben corpòries— recercadores de les clandestinitats, que intuïem al nostre voltant. Babot i jo els explicàvem el projecte, sospesàvem entre tots els pros i els contra —que també calia comptar-hi— i procuràvem desfer les aprensions. Perquè d'aprensions n'hi havia; l'ambient i la desesma que arrencaven del 1936 les explicaven. Fins i tot en temps més propicis, tals com el 1912, quan la Societat fou creada, també hi havien estat. És August Pi-Sunyer qui hi al·ludeix quan en fou celebrat el desè aniversari, el 14 de desembre de 1922. Hi va dir el que ara reproduïxo: «En iniciar-se els treballs per la constitució de la nostra Societat de Biologia,

veus adverses s'aixecaren, nombroses i plenes de convenciment, fins dels nostres rengles mateixos.» S'havia trencat per centúries a Catalunya la tradició de tot treball especulatiu, no havien de trobar-se homes preparats ni altres tampoc que es disposessin al sacrifici de la recerca ignorada, no hi havia escalf col·lectiu, ni interès tampoc entre aquells —els metges, per exemple— que viuen d'aplicacions pràctiques dels estudis biològics. «Segons alguns» —continuava dient Pi-Sunyer— «la nostra iniciativa faria néixer artificialment una institució més, morta tot seguit, quelcom de vida efímera que vindria a comptar-se entre tants assaigs malaventurats, repetits sovint en el curs de la nostra titubejant i difícil renaixença».

Sincerament he de dir que la meva experiència del redreç de la Societat no és tan fosca com Pi-Sunyer n'evoca la creació. De dubitatus n'hi havia, però els entusiastes no sé si eren els més però sí que eren els més explícits. I així formàrem el grup de nous membres. Em sembla just de recordar-los. S'ho mereixen perquè l'ambient no s'hi avenia; i perquè al cap i a la fi la gran Història, la Història solemne, en majúscula, no és més que la suma de les petites històries de grups, de colles, d'individus que s'han sentit responsables —més o menys conscientment— de la vida i del progrés de la col·lectivitat.

Heus ací els noms del nucli inicial: Pere Abelló, Romà Alemany, Màxim Bartolomé, Oriol de Bolós, Francesc Broggi i Guerra, Moisès Broggi i Vallès, Pere Calafell, Josep M.ª Canyadell, Carles Carceller, Modest Casanoves, Ramon Casares, Joan Colomines, Josep Cornudella, Antoni Esteve, Pere Gabarró, Jordi Gras, Jordi Guasch, Josep Ramon Guix, Josep Laporte, Agustí Mari Guinart, Josep Oriol i Anguera, Josep M.ª Massons, Francesc Morer, Manuel Miserachs, Santiago Moix, Dionís Monton, Josep M.ª de Moragas, Joan Obiols, Jaume Pi-Figueres, Pere Puig i Muset, Jordi Pujol i Soley, Joaquim Ramis, Ramon Surinyach, Ramon Trias i Rubies, Jaume Valero, Lluís Vallmitjana, Josep Vidal, Xavier Vilanova, Josep Vives i Manyer, Conrad Xalabarder. Em plau d'afegir-hi els agregats (és a dir, estudiants) que ben aviat amb llur entusiasme juvenil hi vingueren a col·laborar activament: Robert Bargalló, M. Gràcia Bozzo, Josep M.ª Camarasa, Ramon Folch i Guillèn, Lluís García i Sevilla, Jaume Rucabado.

D'acord els vells i nous membres, reprenguérem les sessions científiques el dia 14 de febrer de 1962. Penso que val la pena de deixar consignat que Pere Gabarró hi parlà de «El creixement epitelial cutani i les seves aplicacions clíniques» i Conrad Xalabarder «Sobre nous aspectes de la sexualitat bacteriana». Aquestes dues comunicacions obren el XVIII volum de «Treballs de la Societat Catalana de Biologia» que venia a estendre un pont sobre el silenci. El volum XVII aparegut el 1938, havia estat destruït abans d'ésser posat en circulació. El nou volum venia a ésser, doncs, el de la il·lusió. Així ho feia constar el que signa, en el seu Prefaci: «La il·lusió dels que avui menen aquest agrupament d'estudiosos... és d'iniciar una nova etapa d'activitats el prestigi de les quals arribi a igualar i a superar, si fos possible, el nivell aconseguit du-

rant els vint-i-cinc anys de la seva primera etapa». L'ambició no era poca, i segurament ben gratuïta; però així i tot fou el motor d'una activitat que jo no he de jutjar però sí que puc dir que els resultats llunyans n'han estat tant o més rics del que ens podiem imaginar.

Les sessions ordinàries continuaren. En celebràvem una cada mes, si fa no fa, durant tot l'any acadèmic. Els textos de les comunicacions presentades durant els anys que comento formaren tres nous volums de «Treballs», els XIX, XX i XXI. Aviat vingueren les sessions extraordinàries que serien de tres ordres: a) les inaugurals de curs; b) les sessions monogràfiques, que després anomenàrem «Col·loquis»; i c) les sessions necrològiques.

La primera sessió inaugural de curs, quan ja la Societat era plenament constituïda d'acord amb les normes de l'Institut d'Estudis Catalans, fou solemne i tingué lloc el 14 de novembre de 1963 a la sala Fèlix Millet d'Omnium Cultural. Hi dissertà Lluís Sayé sobre «L'obra antituberculosa internacional». Els cursos següents foren també inaugurats per conferències magistrals ultra la reglamentària Memòria de Secretaria.

Però abans, encara en període constituent (15 de gener de 1963), la Societat s'havia reunit per escoltar Antoni Trias i Pujol que en una de les seves accidentals estades a Barcelona vingué a exposar-nos «Comentaris sobre l'ensenyament de la Medicina».

La primera de les sessions monogràfiques, que batejàrem amb el mot «Col·loquis», tingué lloc ben aviat, el 15 de desembre de 1962. Puig-Muset, Casares-Potau, Laporte-Salas i Balaguer-Vintró hi parlaren del colesterol i de les seves connotacions biològiques i patològiques.

Durant l'època que em toca de comentar (1962-1967) celebràrem tres «Col·loquis» més. Els temes foren: «Accions medicamentoses indesitjables», que aplegà una nombrosíssima participació; «Involució funcional» i «Enzims», amb aportacions nombroses i d'excel·lent qualitat.

Les sessions necrològiques, dolorosament imperioses, ens permeteren rememorar i estudiar les figures de Joaquim Trias i Pujol, il·lustre cirurgià i Degà durant la Universitat Autònoma del 1933; Leandre Cervera, assidu col·laborador i antic President de la Societat i un dels més apassionats i tenaços lluitadors de la nostra intel·lectualitat, sempre a l'encaç de noves empreses; Miquel Baltà, especial coneixedor de la química general dels aliments, col·laborador de Turró i Domingo; Raimon Llatas, mestre en Odontologia; Xavier Vilanova, investigador i clínic en Dermatologia, Catedràtic de la Universitat de Barcelona; Salvador Vives, psiquiatre d'una personalitat rica, apassionada, creativa. I August Pi-Sunyer. Fou en la sessió que li dedicàrem quan el sentiment de dol de la Societat Catalana de Biologia arribà al seu punt més alt, perquè August Pi-Sunyer havia estat el pare de la Societat quan la fundà el 1912, el seu president durant molts anys i el seu padri constant fins que el 1939 dugué alhora l'allunyament de Pi i la desfeta de la Societat. La gran categoria d'August Pi-Sunyer i la intimitat del seu lligam amb la Societat

de Biologia ens dugué a dedicar-li un estudi més complet, el volum titulat «August Pi-Sunyer. L'home i l'obra» editat el 1966. En aquest llibre Antoni Oriol i Anguera, Pere Domingo, Santiago Pi-Sunyer, Albert i Jordi Folch i Pi, Jaume i Cèsar Pi-Sunyer i Bayo, Carrasco i Formiguera, Josep Puche, Josep Trueta, Vilardosa i Corominas i els deixebles de Veneçuela, Tejera, García-Arocha i Granier-Doyeux, hi estudien els aspectes fonamentals de la personalitat humana d'August, els seus primers passos d'estudiós, la seva trajectòria de mestre i la doctrina que es desprèn dels seus treballs fonamentals. La justificació del llibre, el prologuista la definia així: «Per a les joves generacions dels nostres biòlegs res no pot ésser més formatiu que endinsar-se en l'estudi de l'obra d'August Pi-Sunyer. La lectura d'aquest volum n'ha d'ésser el primer pas imprescindible».

El 1957 poguérem posar la Societat sota l'ègida de Pere Domingo, que fins llavors hi havia col·laborat activament a la vicepresidència. Domingo, home d'una intel·ligència, d'una humanitat i d'una cordialitat excepcionals era una de les personalitats més il·lustres de la nostra escola de microbiologia. Deixeble directe i dilecte de Turró conservà sempre el rigor del mestre al costat d'una absoluta honestat. En aquells moments era obligat que tornés a la presidència de la Societat que ja havia ocupat del 1930 al 1932, una de les èpoques més prometedores de la Biologia Catalana.

I de Pere Babot, què en diré? Però, és que podia haver parlat de tota l'actuació nostra del 62 al 67 sense Babot? Estic segur que no; i no ho dic com a recurs retòric sinó amb tota sinceritat. Babot ho fou tot a la Societat: secretari, oficial de secretaria, tresorer, comptador, cobrador, repartidor de convocatòries i de les publicacions, missatger entre autors, correctors i impremta, transportant textos que finalment calia sotmetre a la severa oficina lexicogràfica de l'Institut. Feia d'escarràs, que diríem en termes casolans; i si remuntem a un llenguatge més noble en diríem el «basso continuo», que com a bon «basso» no ofegava sinó que sostenia.

I encara cal comptar amb el que potser avui es fa difícil d'entendre: les dificultats materials i «ambientals» amb què topàvem els que llavors dirigíem l'entitat, i Babot especialment. L'ambient enverinat dels anys 60 imposava contínues precaucions per no caure en els pecats de la clandestinitat; per a Babot una feina encara més feixuga. Mentre no fou prudent de fer-ho normalment, calia repartir les convocatòries a mà o bé per correu diversificant les bústies per tal d'evitar que algun paquet de sobres iguals no desvetllés sospites en els espies de la policia.

Però Pere Babot era més que tot això: era un mestre en relacions públiques, que cultivava amb tanta insistència com mirament. Iniciada majoritàriament per metges —biòlegs en el fons, però només en el fons— la Societat necessitava imperiosament l'aportació dels biòlegs bàsics. Babot ho

aconseguí. De la mà de Bolós i de Vallmitjana s'introduí a la Facultat de Biologia, i avui un professor, demà l'altre rebien les seves explicacions i amb el «Sant Torrem-hi» com a norma va anar aconseguint que els biòlegs universitaris s'incorporessin a la Societat i en fessin una tribuna pròpia. I ja veieu amb quina eficàcia: avui els biòlegs bàsics constitueixen sortosament una aclaparadora majoria dins la nostra entitat.

Segur que per a molts la dedicació de Babot, tan absoluta, resulta inexplicable; i ho és sense cap dubte contemplada amb l'òptica de la majoria dels humans tan rebecs a l'esforç sense profit personal directe. Des de l'òptica de Babot, constant en tota la seva vida, no. En compartir el propòsit de restaurar la Societat de Biologia, Babot féu un vot: dedicar-s'hi enterament. Totes les seves activitats anteriors quedaren a segon terme; i moltes, esborrades del tot. Com qui fa un vot de pobresa, d'obediència o de castedat, Babot féu el de dedicació. I el complí amb absoluta fidelitat per amor a la seva terra. Babot era un patriota de soca-rel, un patriota constructiu. Ja sé que «pàtria», «patriotisme» són avui mots desuets —potser, per alguns, ens haurien de fer enrojolar i tot— substituïts sistemàticament per país, col·lectivitat, ciutadania, civisme. Paraules i res més que paraules condicionades. L'objectiu bàsic de la vida de Babot, al costat de la seva religiositat, era treballar per la pàtria; i va veure que el destí li havia posat a les mans un mitjà de fer-ho: la Societat Catalana de Biologia. I s'hi llançà en cos i ànima. Que alguns no ho compregueren i potser encara no ho comprenen és més que probable. Qui no sent la crida de la pàtria o només la sent l'11 de setembre no podrà entendre aquest abrondament de Babot, silenciós, eficaç i constant, de tots els dies i de totes les hores durant anys. El patriota sempre serà un ingenu als ulls dels supersuficients que ja tornen de tot i als dels panxacontents que no volen anar enlloc.

Per tot plegat, el deute d'agraïment que la Societat Catalana de Biologia té amb en Babot no prescriurà mai; per més sessions de record que li dediquem, per molt que figuri el seu nom per sempre al capdavant dels membres honoraris i honorats, sempre quedarem curts.

* * *

No seria just que en una sessió com aquesta de record d'una obra i d'un home que s'hi abocà, oblidés de proclamar el nom d'un altre company que ens prestà des del primer moment una col·laboració entusiasta i decisiva: Conrad Xalabarder. Ell posà a disposició de la Societat el bon hemicicle dels Dispensaris Blancs, lloc absolutament idoni per a les nostres reunions; aconseguí que el personal s'adaptés al nostre horari i encara féu que algun dels ordenances vigilés des de la porta per tal d'avisar-nos si advertia aproximacions presumptament perilloses. Caldrà que la Societat faci constar també d'una manera o altra un permanent record d'agraïment comunitari a Conrad Xalabarder.

* * *

No sé si algú s'està preguntant si realment valia la pena d'esforçar-se tant per refer la Societat de Biologia. Si jo m'ho hagués preguntat segur que durant anys hauria anat trobant respostes afirmatives més o menys convincents. La que ho fou decisivament m'arribà encara no fa un mes. Vaig assistir a una sessió de la Societat dedicada a les hormones vasoactives. Tenia lloc a l'auditori de la Biblioteca de Catalunya i la major part dels seients eren ocupats per un públic extremament interessat. En un petit interval hi vaig passar la vista: tots eren d'una o dues generacions després de la meva; tots podien ésser, doncs, els meus fills o els meus néts. Aquesta massissa participació de la joventut em va convèncer que realment pagava la pena d'haver impel·lit la restauració de la Societat Catalana de Biologia. Les penes i fatigues de Pere Babot tenien una recompensa davant la qual ell hauria exultat.